

Echten, Herenweg (Lemsterland, Fr.)
Een Waarderend Archeologisch Veldonderzoek
Steekproefrapport 2008-05/13

Samenvatting

In verband met de geplande nieuwbouw van een woning heeft een waarderend archeologisch veldonderzoek plaats gevonden aan de Herenweg te Echten. Bij de woningbouw zullen graafwerkzaamheden plaats vinden. Doel van het onderzoek is vast te stellen of in het gebied archeologische waarden aanwezig zijn die door de graafwerkzaamheden bedreigd worden.

Het onderzoek is een vervolg op een inventariserend veldonderzoek dat in augustus 2007 heeft plaats gevonden. Het bureauonderzoek daarvan volstaat nog, waardoor alleen veldonderzoek nodig was. Bij het veldonderzoek zijn tien boringen geplaatst om archeologische indicatoren op te sporen.

Uit het veldonderzoek blijkt dat in het onderzoeksgebied een dekzandkop ligt waarlangs een kleine beek gestroomd heeft. Het dekzand is voldoende droog geweest voor beginnende bodemvorming. Op basis hiervan lijkt de zandkop een aantrekkelijke verblijfplaats te zijn geweest voor de mens tijdens de steentijd. Echter eenduidig archeologische indicatoren zoals bewerkt vuursteen zijn niet gevonden. Daarom luidt het advies dat geen nader onderzoek nodig is.

Inleiding

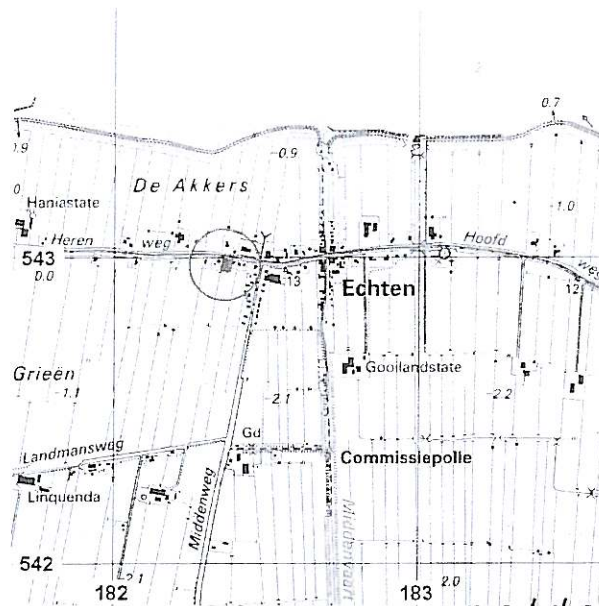
In opdracht van de heer De Boer is een waarderend archeologisch veldonderzoek uitgevoerd aan de Herenweg te Echten, gemeente Lemsterland. De aanleiding voor het onderzoek is de geplande nieuwbouw van een woning. De hiermee gepaard gaande graafwerkzaamheden kunnen eventueel aanwezige archeologische grondsporen verstoren.

In augustus 2007 heeft De Steekproef op het terrein een inventariserend onderzoek verricht tezamen met elf andere terreinen in Oosterzee en Echten.¹ De resultaten van dit onderzoek waren aanleiding voor een waarderend onderzoek. Het waarderend onderzoek bestaat uitsluitend uit een veldonderzoek. Het bureauonderzoek van het inventariserend onderzoek volstaat nog. Hiervan wordt een samenvatting gegeven.

Het onderzoeksgebied ligt aan de westrand van de bebouwde kom van Echten (zie Figuur 1). Het zit tussen de woningen aan de Herenweg 112 en 118. Tijdens het onderzoek was het terrein in gebruik als grasland (zie Figuur 2).

---

¹ *Steekproefrapport 2007-08/05. Oosterzee en Echten (Fr.). Een Inventariserend Archeologisch Veldonderzoek.* J.M.G. Bongers en J. Jelsma. Zuidhorn, 2007.

Figuur 1: Echten op de topografische kaart 1:25.000. Het onderzoeksgebied aan de Herenweg is het rode vlak binnen de cirkel. Bron: *Grote Provincie Atlas 1:25.000, Fryslân*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties. Groningen, 2000.

Figuur 2: Echten, Herenweg: onderzoeksgebied gezien vanaf de zuidwesthoek in noordelijke richting.

Administratieve gegevens

provincie:	Friesland
gemeente:	Lemsterland
plaats:	Echten
toponiem:	Herenweg
bevoegd gezag:	Provinsje Fryslân
opdrachtgever:	de heer De Boer
oppervlakte:	0,1 hectare
hoogte:	-1 meter NAP
grenscoördinaten:	noordwest: 182,350 / 543,000
	noordoost: 182,385 / 543,995
	zuidwest: 182,345 / 542,960
	zuidoost: 182,380 / 542,955
kaartblad:	16A
CIS-code:	28688
beheer documentatie:	Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis, De Steekproef bv en E-depot RACM
ISSN-nr.:	1871 - 269X

Resultaten Steekproefrapport 2007-08/05

Het onderzoeksgebied bestaat uit veengrond. Er heeft geen vervening plaats gevonden. Onder het veen bevindt zich ongepodzoleerd Pleistoceen dekzand. De bovengrond heeft een sterke bijmenging van zand en klei

Op een opduiking van het dekzand zijn twee kilometer zuidelijk van Echten houtskool en circa honderd vuursteenafslagen gevonden die duiden op bewoning tijdens steentijd tot uiterlijk midden bronstijd. Daarna ontwikkelde zich een moeras dat een veenpakket vormde. Daardoor was er in de regio geen bewoning mogelijk, totdat het veen ontgonnen werd tijdens de Middeleeuwen.

Volgens het archeologisch verwachtingsmodel van het voorgaande onderzoek heeft het gebied twee potentiële vondstniveaus. Het onderste is het Pleistocene dekzand. Op zandkoppen hiervan kunnen houtskool en vuursteen gevonden worden. Het bovenste is het maaiveld. Daar kunnen archeologische waarden aanwezig zijn vanaf de Middeleeuwen zoals aardewerk, bot en cultuurlagen.

Bij het veldonderzoek is gebleken dat in de noordoosthelft van het onderzoeksgebied een zandkop aanwezig is. Hierop is houtskool aangetroffen.

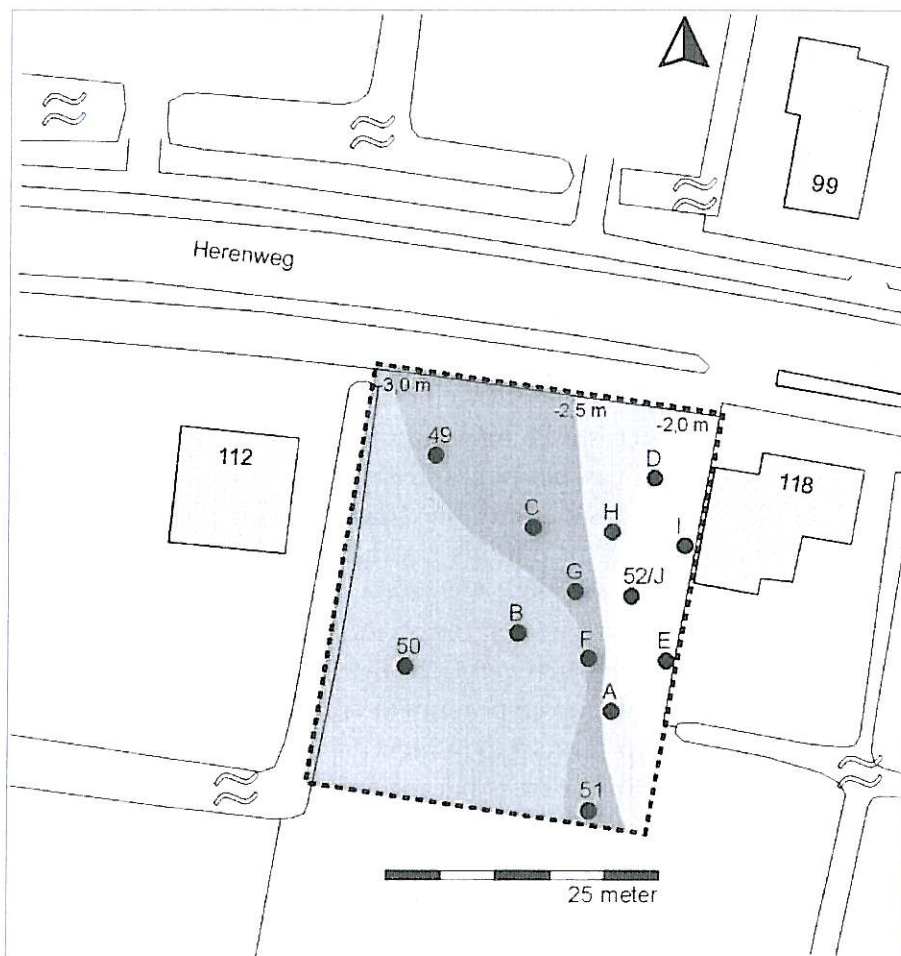
Aanpak veldonderzoek

Het waarderend veldonderzoek heeft plaats gevonden op 19 mei 2008. Er zijn tien boringen geplaatst. De ligging van de boringen is weergegeven in Figuur 3. De boringen zijn verricht met een guts van drie centimeter. Boringen met Pleistoceen dekzand boven -2,5 meter NAP (zie Figuur 3) zijn tevens geboord met behulp van een megaboer van 15 centimeter doorsnede om extra

monster boven te halen. Waar het zand dieper zit is opboren van zand niet uitvoerbaar vanwege het grondwater.

Het opgeboorde zand is gezeefd op een zeef met mazen van vier millimeter om archeologische indicatoren (bewerkt vuursteen) op te sporen. Daarnaast zijn bepaald: diepte, lithologie en kleur (m.b.v. Munsell) en alle overige bijzonderheden. De boringen zijn gezet tot enkele decimeters in het zand. De boorstaten en laagbeschrijvingen van de boringen zijn opgenomen in de Appendix. Van alle boringen zijn de RD-coördinaten bepaald met behulp van GPS. De hoogtes van de boringen zijn bepaald met behulp van een waterpas. Een veldkartering was niet mogelijk in verband met de slechte vondstzichtbaarheid (zie Figuur 2).

Figuur 3: Echten, Herenweg: boorpuntenkaart. Het onderzoeksgebied is weergegeven door een onderbroken lijn. De genummerde punten geven de ligging van de boringen weer. Boringen 49 t/m 52 zijn gezet tijdens het inventariserend onderzoek, boringen A t/m J tijdens het waarderend onderzoek. Boring J is op dezelfde plek gezet als boring 52, maar dan met een megaboor. De kleuren geven van het Pleistocene zand de hoogte weer ten opzichte van NAP. Het hoogste deel is het geel gekleurde waar het zand hoger zit dan -2,0 meter NAP (ongeveer binnen een meter beneden maaiveld).

Resultaten veldonderzoek

Het Pleistocene dekzand varieert binnen het terrein sterk in hoogte: In het zuidwestelijke deel zit het zand dieper dan -3,0 meter NAP en langs de oostgrens hoger dan -2,0 meter NAP. In het zuidwestelijke deel is het dekzand slechts enkele decimeters dik. Onder het dekzand bevindt zich sterk zandig veen. Het veen is waarschijnlijk gevormd in een beek, mogelijk tijdens een warmere periode gedurende de laatste ijstijd. Het dekzand is hier overheen gestoven, waarschijnlijk aan het einde van de laatste ijstijd. Doordat de ondergrond een laag gelegen vochtig beekdal betrof, heeft het zand een duinachtige vorm met relatief sterk reliëf aangenomen.

Na de laatste ijstijd heeft opnieuw een kleine beek door het gebied gelopen. Bij boring F heeft de beek de dekzandkop aangesneden, waardoor het aanwezige reliëf nog verder versterkt werd. Op de zandkop vond ondertussen enige bodemvorming plaats in de vorm van humeuze aanrijking van het zand en lichte uitspoeling wat duidt op droge omstandigheden. Vervolgens is door verdergaande grondwaterstijging het hele terrein vernat. Daardoor is een moeras ontstaan dat het dekzand volledig heeft bedekt met een laag veen.

Bij boring C is bovenin het dekzand een houtskoolbrok gevonden. Bij het voorafgaande inventariserend onderzoek is een houtskoolbrok gevonden bij boring 52. Overige archeologische indicatoren zoals bewerkt vuursteen zijn niet ontdekt. De zandkop lijkt tijdens de steentijd een aantrekkelijke verblijfplaats geweest te zijn voor mensen door de droge condities en de nabijheid van een beek. Echter eenduidig archeologische indicatoren zijn niet gevonden.

Conclusie

In het onderzoeksgebied bevindt zich een dekzandkop waarlangs een kleine beek gestroomd heeft. Het dekzand is voldoende droog geweest voor beginnende bodemvorming. Op basis hiervan lijkt de zandkop een aantrekkelijke verblijfplaats te zijn geweest tijdens de steentijd. Echter eenduidig archeologische indicatoren zoals bewerkt vuursteen zijn niet gevonden.

Op basis van de resultaten achten wij nader onderzoek niet noodzakelijk. Indien bij de graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische waarden worden aangetroffen en / of archeologische vondsten worden gedaan, dient hiervan direct melding te worden gemaakt bij de gemeente Lemsterland, conform de Monumentenwet 1998, artikelen 53 & 54.

Zuidhorn, mei 2008.

auteur: drs. J.M.G. Bongers
senior archeoloog: dr. J. Jelsma

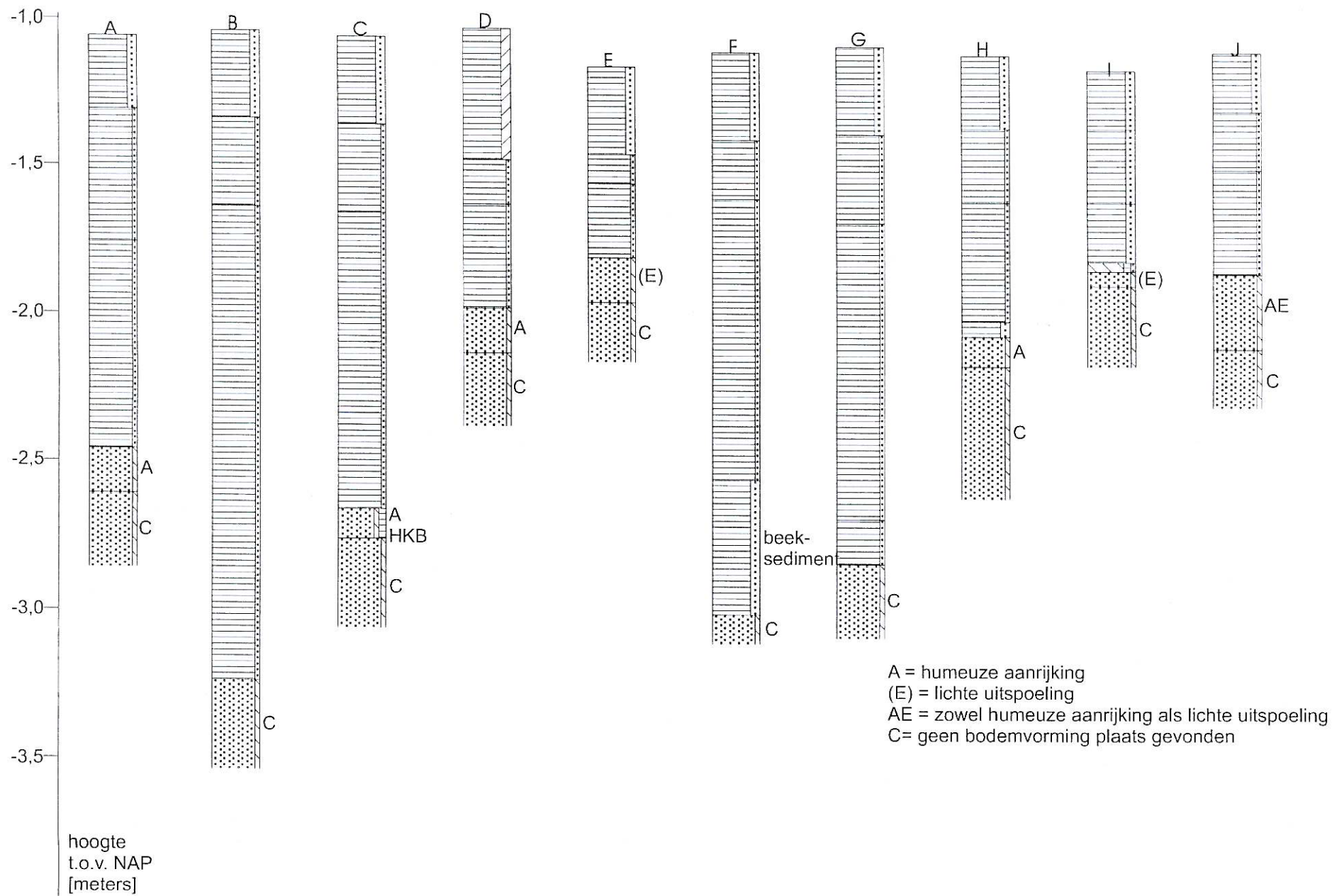

Appendix

Echten, Herenweg

- boorstaten
- laagbeschrijvingen boringen volgens
Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode

Echten, Herenweg: boorstaten

Echten, Herenweg: laagbeschrijvingen boringen

A

X-coördinaat (m) : 182377
Y-coördinaat (m) : 542964
Maaiveld (cm) : -106

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 25	veen sterk zandig, 10yr3/2, bouwvoor
25 - 70	veen zwak zandig, 10yr2/2, Veen: matig amorf
70 - 140	veen zwak zandig, 10yr3/3, Veen: zwak amorf, zandlagen
140 - 155	zand zwak siltig, 10yr3/1, A-horizont
155 - 180	zand zwak siltig, 10yr4/5, C-horizont

B

X-coördinaat (m) : 182364
Y-coördinaat (m) : 542966
Maaiveld (cm) : -104

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 30	veen sterk zandig, 10yr3/2, bouwvoor, weinig baksteen
30 - 60	veen zwak zandig, 10yr2/2, Veen: matig amorf
60 - 220	veen zwak zandig, 10yr3/3, Veen: zwak amorf
220 - 250	zand zwak siltig, 10yr4/5, C-horizont

C

X-coördinaat (m) : 182370
Y-coördinaat (m) : 542984
Maaiveld (cm) : -106

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 30	veen sterk zandig, 10yr3/1, bouwvoor
30 - 60	veen zwak zandig, 10yr2/2, Veen: matig amorf
60 - 160	veen zwak zandig, 10yr3/3, Veen: zwak amorf
160 - 170	zand zwak siltig, matig humeus, 10yr3/1, A-horizont, weinig brokken houtskool
170 - 200	zand zwak siltig, 10yr4/5, C-horizont

D

X-coördinaat (m) : 182382
Y-coördinaat (m) : 542988
Maaiveld (cm) : -103

Diepte (cm)	Omschrijving
Grondsoort	
0 - 45	veen sterk kleiig, 10yr4/2, weinig baksteen, Opm.: pijpenkopje
45 - 60	veen zwak zandig, 10yr2/2, Veen: matig amorf
60 - 95	veen zwak zandig, 10yr3/3, Veen: zwak amorf
95 - 110	zand zwak siltig, 10yr3/2, A-horizont
110 - 135	zand zwak siltig, 2,5y5/3, C-horizont

E

X-coördinaat (m) : 182383
Y-coördinaat (m) : 542970
Maaiveld (cm) : -116

Echten, Herenweg: laagbeschrijvingen boringen

Diepte (cm)	Omschrijving
	Grondsoort
0 - 30	veen sterk zandig, 10yr3/2, bouwvoor
30 - 40	veen zwak zandig, 10yr2/2, Veen: matig amorf
40 - 65	veen zwak zandig, 10yr3/3, Veen: zwak amorf
65 - 80	zand zwak siltig, 10yr4/2, Opm.: LichteUitspoeling
80 - 100	zand zwak siltig, 10yr4/5, C-horizont

F

X-coördinaat (m) : 182376
Y-coördinaat (m) : 542971
Maaiveld (cm) : -111

Diepte (cm)	Omschrijving
	Grondsoort
0 - 30	veen sterk zandig, 10yr3/2, bouwvoor
30 - 50	veen zwak zandig, 10yr2/2, Veen: matig amorf
50 - 145	veen zwak zandig, 10yr3/3, Veen: zwak amorf
145 - 190	veen sterk zandig, 10yr2/2, zandlagen, Opm.: Beeksediment
190 - 200	zand zwak siltig, 10yr4/5, C-horizont

G

X-coördinaat (m) : 182372
Y-coördinaat (m) : 542978
Maaiveld (cm) : -109

Diepte (cm)	Omschrijving
	Grondsoort
0 - 30	veen sterk zandig, 10yr3/1, bouwvoor
30 - 60	veen zwak zandig, 10yr2/2, Veen: matig amorf
60 - 160	veen zwak zandig, 10yr3/3, Veen: zwak amorf
160 - 175	veen zwak zandig, 10yr2/2, Veen: matig amorf
175 - 200	zand zwak siltig, 10yr4/5, lemlagen, C-horizont

H

X-coördinaat (m) : 182378
Y-coördinaat (m) : 542982
Maaiveld (cm) : -112

Diepte (cm)	Omschrijving
	Grondsoort
0 - 25	veen sterk zandig, 10yr3/1, bouwvoor
25 - 50	veen zwak zandig, 10yr2/2, Veen: matig amorf
50 - 90	veen zwak zandig, 10yr3/3, Veen: zwak amorf
90 - 95	veen sterk zandig, 10yr2/2, Veen: matig amorf
95 - 105	zand zwak siltig, 10yr3/1, A-horizont
105 - 150	zand zwak siltig, 10yr4/5, C-horizont

I

X-coördinaat (m) : 182382
Y-coördinaat (m) : 542980
Maaiveld (cm) : -117

Diepte (cm)	Omschrijving
	Grondsoort
0 - 20	veen sterk zandig, 10yr3/2, bouwvoor
20 - 45	veen sterk zandig, 10yr2/2, Veen: matig amorf

Echten, Herenweg: laagbeschrijvingen boringen

Diepte (cm)	Omschrijving	
	Grondsoort	
45 - 65	veen	sterk zandig, 10yr3/3, Veen: zwak amorf
65 - 68	leem	zwak zandig, matig humeus, 2,5y3/2
68 - 73	zand	zwak siltig, 10yr5/3, Opm.: ZwakkeUitspoeling
73 - 100	zand	zwak siltig, 10yr5/4, C-horizont

J

X-coördinaat (m) : 182378
Y-coördinaat (m) : 542974
Maaiveld (cm) : -111

Diepte (cm)	Omschrijving	
	Grondsoort	
0 - 20	veen	sterk zandig, 10yr3/2, bouwvoor
20 - 40	veen	zwak zandig, 10yr2/2, Veen: matig amorf
40 - 75	veen	zwak zandig, 10yr3/3, Veen: zwak amorf
75 - 100	zand	zwak siltig, 10yr4/1, AE-horizont
100 - 120	zand	zwak siltig, 10yr4/5, C-horizont